

Apvienoto Nāciju Organizācija

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarācija

Publicējusi Apvienoto Nāciju Organizācija
07-58681— 2008. gada marts — 4000

Rezolūcija, ko pieņēmusi Ģenerālā Asambleja

[*bez atsaucē uz Galveno komiteju (A/61/L0.67 un 1. pielikums)*]

61/295. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarācija

Ģenerālā asambleja,

ņemot vērā Cilvēktiesību padomes ieteikumu, kas sniegts tās 2006. gada 29. jūnija Rezolūcijā 1/2¹, ar ko Padome pieņēma Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarācijas tekstu,

atceroties savu 2006. gada Rezolūciju 61/178, ar kuru tā nolēma atlikt deklarācijas izskatīšanu un ar to saistīto rīcību, lai būtu laiks par to sīkāk apspriesties, kā arī izlēma pabeigt šīs deklarācijas izskatīšanu līdz Ģenerālās asamblejas sešdesmit pirmās sesijas beigām,

pieņem Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarāciju, kas iekļauta šīs rezolūcijas pielikumā.

2007. gada 13. septembra 107. plenārsēde.

¹ Sk. *Official Records of the General Assembly* 61. sesijas 53. papildinājuma (A/61/53) pirmās daļas II nod. A iedaļu.

Pielikums

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarācija

Ģenerālā asambleja,

ievērojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartas mērķus un principus un labā ticībā tam, ka valstis izpildīs savas saistības saskaņā ar Hartu;

apstiprinot, ka pamatiedzīvotājiem ir tādas pašas tiesības kā visiem pārējiem cilvēkiem, un tajā pašā laikā atzīstot visu cilvēku tiesības būt atšķirīgiem, uzskatīt sevi par atšķirīgiem un tikt cienītiem;

apstiprinot arī, ka visi cilvēki dod ieguldījumu civilizāciju un kultūru daudzveidībā un bagātībā, kas ir cilvēces kopīgais mantojums;

apstiprinot arī, ka visas tās doktrīnas, politikas nostādnes un prakses, kuru pamatā ir cilvēku pārākums to izcelsmes vai rasistiskās, reliģiskās, etniskās vai kultūras piederības dēļ vai kuras atbalsta šādu pārākumu, ir rasistiskas, zinātniski aplamas, nelikumīgas, morāli nosodāmas un sociāli netaisnīgas;

atkārtoti apstiprinot, ka pamatiedzīvotājiem, īstenojot savas tiesības, jābūt brīviem no jebkāda veida diskriminācijas;

norūpējusies par to, ka pamatiedzīvotāji vēstures gaitā ir cietuši daudzas netaisnības, *inter alia* kolonizācijas un tām piederošo zemju, teritoriju un resursu atņemšanas rezultātā, kā dēļ šie iedzīvotāji nav varējuši īstenot savas tiesības uz attīstību saskaņā ar savām vajadzībām un interesēm;

atzīstot neatliekamo vajadzību respektēt pamatiedzīvotājiem piemītošās tiesības, kas izriet no viņu politiskās, ekonomiskās un sociālās struktūras un no viņu kultūras, garīgajām tradīcijām, vēstures un uzskatiem, jo īpaši tiesības uz savām zemēm, teritoriju un resursiem, un sekmēt šo tiesību īstenošanu;

atzīstot arī neatliekamo vajadzību respektēt pamatiedzīvotāju tiesības, kas apliecinātas valstu noslēgtajos starptautiskajos līgumos, nolīgumos un citos konstruktīvos dokumentos, un sekmēt šo tiesību ievērošanu;

atzinīgi novērtējot faktu, ka pamatiedzīvotāji biedrojas politikas, ekonomikas, sabiedriskās dzīves un kultūras veicināšanai, un vēloties izbeigt jebkāda veida diskrimināciju un apspiešanu neatkarīgi no tā, kur tā notiek;

būdamā pārliecināta, ka tad, ja pamatiedzīvotāji paši būs noteicēji par norisēm, kas ietekmē viņus un viņu zemes, teritorijas un resursus, viņi varēs saglabāt un stiprināt savas institūcijas, kultūru un tradīcijas un veicināt to attīstību saskaņā ar saviem centieniem un vajadzībām;

atzīstot, ka cieņa pret pamatiedzīvotāju zināšanām, kultūru un tradīcijām veicina ilgtspējīgu un atbilstīgu attīstību un pienācīgu vides apsaimniekošanu;

uzsverot, ka pamatiedzīvotāju zemju un teritoriju demilitarizēšana veicina mieru, ekonomikas un sociālo progresu un attīstību, kā arī sapratni un draudzīgas attiecības starp tautām un cilvēkiem visā pasaulē;

īpaši atzīstot pamatiedzīvotāju ģimeņu un kopienu tiesības saglabāt kopīgu atbildību par savu bērnu audzināšanu, apmācīšanu, izglītošanu un labklājību saskaņā ar bērnu tiesībām;

ņemot vērā, ka tiesības, kas apstiprinātas starptautiskajos līgumos, nolīgumos un citos konstruktīvos dokumentos starp valstīm un pamatiedzīvotājiem, dažās situācijās ir saistītas ar rūpēm, ieinteresētību un atbildību starptautiskā mērogā;

ņemot vērā arī to, ka šie starptautiskie līgumi, nolīgumi un citi konstruktīvie dokumenti un attiecības, kas tajos noteiktas, ir pamats stiprākām partnerattiecībām starp pamatiedzīvotājiem un valstīm;

atzīstot, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartā, Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām² un Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām², kā arī Vīnes deklarācijā un rīcības programmā³ ir apstiprināts, ka ir būtiski, lai visiem cilvēkiem būtu tiesības uz pašnoteikšanos, jo tādējādi viņi brīvi nosaka savu politisko statusu un brīvi īsteno savu ekonomikas, sociālo un kultūras attīstību;

paturot prātā, ka šīs deklarācijas tekstu nedrīkst izmantot, lai liegtu jebkuriem iedzīvotājiem tiesības uz pašnoteikšanos atbilstoši starptautiskajām tiesībām;

būdamā pārliecināta, ka pamatiedzīvotāju tiesību atzīšana šajā deklarācijā veicinās harmoniskas un uz sadarbību vērstas attiecības starp valstīm un pamatiedzīvotājiem, pamatojoties uz tiesiskuma, demokrātijas, cilvēktiesību ievērošanas, diskriminācijas aizlieguma un labticības principu;

mudinot valstis ievērot un efektīvi pildīt visas savas saistības attiecībā pret pamatiedzīvotājiem saskaņā ar starptautiskajiem instrumentiem, jo īpaši tiem, kas saistīti ar cilvēktiesībām, apspriežoties un sadarbojoties ar attiecīgajiem iedzīvotājiem;

uzsverot, ka Apvienoto Nāciju Organizācijai ir svarīga un pastāvīga nozīme pamatiedzīvotāju tiesību veicināšanā un aizsardzībā;

uzskatot, ka šī deklarācija ir vēl viens svarīgs solis ceļā uz pamatiedzīvotāju tiesību un brīvību atzīšanu, veicināšanu un aizsardzību un uz atbilstošu ANO sistēmas pasākumu izstrādi šajā jomā;

atzīstot un atkārtoti apstiprinot, ka ikvienam pamatiedzīvotājam bez jebkādas diskriminācijas piemīt visas cilvēktiesības, kas ir atzītas starptautiskajos tiesību aktos, un ka pamatiedzīvotājiem ir kolektīvās tiesības, kas ir nepieciešamas to pastāvēšanai, labklājībai un vienotai attīstībai;

atzīstot, ka pamatiedzīvotāju situācija dažādos reģionos un valstīs ir atšķirīga un ka ir jāņem vērā valstu un reģionālās īpatnības un dažāda vēsturiskā un kultūras situācija;

² Sk. Rezolūcijas 2200 A (XXI) pielikumu.

³ A/CONF.157/24 (I daļa), III nodaļa.

svinīgi pasludina šo Apvienoto Nāciju Organizācijas Pamatiedzīvotāju tiesību deklarāciju, kas jāīsteno partnerattiecību garā un savstarpējā cieņā.

1. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības gan kopīgi, gan individuāli pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, kas atzītas Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartā, Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā⁴ un starptautiskajos cilvēktiesību aktos.

2. pants

Pamatiedzīvotāji kopā un katrs individuāli ir brīvi un vienlīdzīgi ar visām pārējām tautām un cilvēkiem un tiesīgi īstenot savas tiesības bez jebkādas diskriminācijas, jo īpaši savas izcelsmes vai identitātes dēļ.

3. pants

Pamatiedzīvotājiem ir pašnoteikšanās tiesības. Pamatojoties uz šīm tiesībām, tie brīvi nosaka savu politisko statusu un brīvi nodrošina savu ekonomisko, sociālo un kultūras attīstību.

4. pants

Īstenojot savas tiesības uz pašnoteikšanos, pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz autonomiju vai pašpārvaldi jautājumos, kas saistīti ar to iekšlietām un ārlietām, kā arī autonomo funkciju finansēšanas veidiem un līdzekļiem.

5. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības saglabāt un stiprināt savas atšķirīgās politiskās, likumdošanas, ekonomikas, sociālās un kultūras institūcijas, vienlaikus saglabājot tiesības pilnībā piedalīties arī valsts politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā un kultūras dzīvē, ja tie to vēlas.

6. pants

Katram pamatiedzīvotāju pārstāvim ir tiesības uz pilsonību.

7. pants

1. Ikvienam pamatiedzīvotājam ir tiesības uz dzīvību, fizisko un garīgo neaizskaramību, brīvību un personas neaizskaramību.

2. Pamatiedzīvotāju pārstāvjiem ir tiesības dzīvot brīvībā, mierā un drošībā kā atšķirīgiem cilvēkiem un netikt pakļautiem genocīdam vai cita veida vardarbībai, tostarp bērnu piespiedu pārvietošanai no pamatiedzīvotāju grupas pie citas.

8. pants

1. Pamatiedzīvotājiem kopā un katram individuāli ir tiesības netikt pakļautiem piespiedu asimilācijai vai viņu kultūras iznīcināšanai.

2. Valstis nodrošina efektīvus mehānismus, lai nepieļautu un labotu šādu rīcību:

⁴ Rezolūcija 217 A (III).

a) jebkuru rīcību, kuras mērķis vai sekas ir pamatiedzīvotāju kā atšķirīgas tautas integritātes, kultūras vērtību vai etniskās identitātes atņemšana;

b) jebkuru rīcību, kuras mērķis vai sekas ir viņu zemju, teritoriju vai resursu atņemšana;

c) jebkāda veida iedzīvotāju piespiedu pārvietošanu, kuras mērķis vai sekas ir kādu viņu tiesību pārkāpšana vai mazināšana;

d) jebkāda veida piespiedu asimilēšanu vai integrēšanu;

e) jebkāda veida propagandu, kuras nolūks ir veicināt vai ierosināt pret viņiem vērstu rasistisku vai etnisku diskrimināciju.

9. pants

Pamatiedzīvotājiem un katram atsevišķam indivīdam ir tiesības piederēt pie pamatiedzīvotāju kopienas vai tautas saskaņā ar attiecīgās kopienas vai tautas tradīcijām un paražām. Šo tiesību īstenošana nevar būt pamats nekāda veida diskriminācijai.

10. pants

Pamatiedzīvotājus piespiedu kārtā nepārvieto ārpus viņu zemēm vai teritorijām. Pārvietošana nenotiek bez attiecīgo pamatiedzīvotāju brīvprātīgas, iepriekšējas un informētas piekrišanas un tad, ja nav panākta vienošanās par taisnīgu kompensāciju un, ja iespējams, iespēju atgriezties.

11. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības praktizēt un atdzīvināt savas kultūras tradīcijas un paražas. Tas ietver tiesības saglabāt, aizsargāt un attīstīt viņu kultūras agrākās, esošās un nākotnes izpausmes, piemēram, arheoloģijas un vēsturiskos objektus, artefaktus, rakstus, ceremonijas, tehnoloģijas, vizuālo mākslu un tēlotājmākslu un literatūru.

2. Valstis paredz kompensācijas iespējas saistībā ar pamatiedzīvotāju kultūras, intelektuālā, reliģiskā un garīgā īpašuma atņemšanu bez viņu brīvprātīgas, iepriekšējas un informētas piekrišanas vai pretrunā viņu likumiem, tradīcijām un paražām, un nodrošina efektīvus mehānismus, kuru vidū var būt restitūcija un kuri izstrādāti kopīgi ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem.

12. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības izpaust, praktizēt, attīstīt un mācīt savas garīgās un reliģiskās tradīcijas, paražas un ceremonijas, tiesības saglabāt un aizsargāt savas reliģiskās un kultūras vietas un privātā kārtā tām piekļūt, tiesības izmantot un kontrolēt savus ceremoniālos objektus un tiesības uz mirstīgo atlieku repatriāciju.

2. Valstis cenšas nodrošināt piekļuvi to valdījumā esošiem ceremoniālajiem objektiem un cilvēku mirstīgajām atliekām un/vai to repatriāciju, izmantojot taisnīgus, caurskatāmus un efektīvus mehānismus, kas izstrādāti, sadarbojoties ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem.

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības atdzīvināt, izmantot, attīstīt un nodot nākamajām paaudzēm savu vēsturi, valodu, mutiskās tradīcijas, uzskatus, rakstības sistēmu un literatūras darbus, kā arī izvēlēties un saglabāt pašiem savus nosaukumus kopienām, vietām un personām.

2. Valstis veic efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu šo tiesību aizsardzību, kā arī to, ka pamatiedzīvotāji var izprast politiskos, likumdošanas un administratīvos procesus un saņemt izpratošu atbalstu šajos procesos, vajadzības gadījumā izmantojot mutisko tulkošanu vai citus atbilstošus līdzekļus.

14. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības izveidot un vadīt pašiem savas izglītības sistēmas un iestādes, nodrošinot izglītību savā valodā tā, lai tas atbilstu attiecīgajā kultūrā pieņemtajām mācīšanas un mācīšanās metodēm.

2. Ikvienam pamatiedzīvotājam, jo īpaši bērniem, bez diskriminācijas ir tiesības uz visu valstī pastāvošo līmeņu un veidu izglītību.

3. Valstis kopā ar pamatiedzīvotājiem veic efektīvus pasākumus, lai ikvienam pamatiedzīvotājam, jo īpaši bērniem, tostarp tiem, kas dzīvo ārpus savām kopienām, kad vien iespējams, būtu pieejama izglītība saistībā ar savu kultūru un savā valodā.

15. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz cieņu un savu kultūru, tradīciju, vēstures un vēlmju daudzveidību, kas tiek atbilstoši atspoguļota izglītībā un publiskajā informācijā.

2. Valstis, apspriežoties un sadarbojoties ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem, veic efektīvus pasākumus, lai apkarotu aizspriedumus un izskaustu diskrimināciju un lai veicinātu iecietību, sapratni un labas attiecības starp pamatiedzīvotājiem un citām sabiedrības grupām.

16. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības veidot pašiem savus plašsaziņas līdzekļus savās valodās un bez diskriminācijas piekļūt arī visu veidu plašsaziņas līdzekļiem, kas nav īpaši veltīti attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem.

2. Valstis veic efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu, ka valsts īpašumā esošie plašsaziņas līdzekļi pienācīgi atspoguļo pamatiedzīvotāju kultūras daudzveidību. Valstīm jānodrošina privātie plašsaziņas līdzekļi atbilstoši atspoguļot pamatiedzīvotāju kultūras daudzveidību, nodrošinot pilnīgu vārda brīvību.

17. pants

1. Ikvienam pamatiedzīvotājam ir tiesības pilnībā izmantot visas tiesības, kas noteiktas piemērojamajos starptautiskos un valsts darba tiesību aktos.

2. Valstis, apspriežoties un sadarbojoties ar pamatiedzīvotājiem, veic konkrētus pasākumus, lai aizsargātu šo pamatiedzīvotāju izcelsmes bērnus no saimnieciskas ekspluatācijas un no piespiedu darba, kas var būt kaitīgs vai traucēt bērna izglītībai, vai apdraudēt bērna veselību

vai fizisko, mentālo, garīgo, morālo vai sociālo attīstību, ņemot vērā bērna īpašo neaizsargātību un izglītības nozīmi viņa spēju attīstībā.

3. Ikvienam pamatiedzīvotājam ir tiesības netikt pakļautam diskriminējošiem darba nosacījumiem, *inter alia* saistībā ar nodarbinātību vai algu.

18. pants

Pamatiedzīvotājiem, izvēloties pārstāvjus saskaņā ar savām procedūrām, ir tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā jautājumos, kas skar viņu tiesības, kā arī saglabāt un attīstīt pašiem savas lēmumu pieņemšanas institūcijas.

19. pants

Valstis apspriežas un labā ticībā sadarbojas ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem ar viņu pārstāvības iestāžu starpniecību, lai iegūtu brīvprātīgu, iepriekšēju un informētu piekrišanu pirms tādu tiesību vai administratīvo aktu pieņemšanas un īstenošanas, kas var ietekmēt šos pamatiedzīvotājus.

20. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības saglabāt un attīstīt savas politiskās, ekonomiskās un sociālās sistēmas vai institūcijas, lai nodrošinātu sev līdzekļus iztikai un attīstībai, un viņiem ir tiesības neierobežoti veikt savas tradicionālās un citas saimnieciskās darbības.

2. Pamatiedzīvotājiem, kam ir liegti līdzekļi iztikai un attīstībai, ir tiesības uz taisnīgu un godīgu kompensāciju.

21. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības bez diskriminācijas uzlabot savus ekonomiskos un sociālos apstākļus, tostarp *inter alia* tādās jomās kā izglītība, nodarbinātība, arodmācības un kvalifikācijas celšana, mājokļi, sanitārija, veselības aprūpe un sociālā drošība.

2. Valstis veic efektīvus pasākumus un vajadzības gadījumā īpašus pasākumus, lai nodrošinātu pamatiedzīvotāju ekonomisko un sociālo apstākļu pastāvīgu uzlabošanos. Īpaša uzmanība tiek pievērsta vecāka gadagājuma pamatiedzīvotāju, sieviešu, jauniešu, bērnu un personu ar invaliditāti tiesībām un īpašajām vajadzībām.

22. pants

1. Īstenojot šo deklarāciju, īpaša uzmanība tiek pievērsta vecāka gadagājuma pamatiedzīvotāju, sieviešu, jauniešu, bērnu un personu ar invaliditāti tiesībām un īpašajām vajadzībām.

2. Valstis kopā ar pamatiedzīvotājiem veic pasākumus, lai pamatiedzīvotāju sievietēm un bērniem nodrošinātu pilnīgu aizsardzību un garantijas pret jebkādu vardarbību un diskrimināciju.

23. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības noteikt un izstrādāt prioritātes un stratēģijas, lai īstenotu savas tiesības uz attīstību. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības aktīvi iesaistīties veselības aprūpes, mājokļu un tādu citu ekonomisko un sociālo programmu izstrādē un noteikšanā, kas ietekmē viņus, un, ciktāl iespējams, tiesības vadīt šīs programmas ar savu iestāžu starpniecību.

24. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības lietot savas tradicionālās zāles un saglabāt savu ārstēšanas praksi, tostarp konservēt svarīgus ārstniecības augus, dzīvniekus un minerālus. Ikvienam pamatiedzīvotājam ir arī tiesības bez diskriminācijas saņemt visus sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus.

2. Ikvienam pamatiedzīvotājam ir vienādas tiesības uz vislabāko iespējamo fiziskās un garīgās veselības stāvokli. Valstis veic nepieciešamos pasākumus, lai pakāpeniski panāktu šo tiesību pilnīgu īstenošanu.

25. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības saglabāt un stiprināt savu atšķirīgo garīgo saikni ar zemi, teritorijām, ūdeņiem un jūras piekrastes zonām un citiem resursiem, kas tiem tradicionāli piederējuši vai ko tie apdzīvojuši vai izmantojuši, un šajā ziņā uzturēt spēkā savus pienākumus attiecībā pret nākamajām paaudzēm.

26. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz zemēm, teritorijām un resursiem, kas tiem tradicionāli piederējuši, ko tie apdzīvojuši vai citādi izmantojuši vai ieguvuši.

2. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības savā īpašumā turēt, izmantot, attīstīt un kontrolēt zemes, teritorijas un resursus, kas tiem pieder tradicionālu īpašumtiesību dēļ vai ko tie tradicionāli apdzīvojuši vai izmantojuši vai citādi ieguvuši.

3. Valstis juridiski atzīst un aizsargā šīs zemes, teritorijas un resursus. Šāda atzīšana notiek, pienācīgi ņemot vērā attiecīgo pamatiedzīvotāju paražas, tradīcijas un zemes valdījuma sistēmas.

27. pants

Valstis kopā ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem izveido un īsteno taisnīgu, neatkarīgu, objektīvu, atklātu un caurskatāmu procesu, pienācīgi atzīstot pamatiedzīvotāju likumus, tradīcijas, paražas un zemes valdījuma sistēmas, lai atzītu pamatiedzīvotāju tiesības saistībā ar viņu zemēm, teritorijām un resursiem, tostarp tiem, kas tradicionāli tiem piederējuši vai ko tie apdzīvojuši vai izmantojuši, un izlemtu ar šīm tiesībām saistītos strīdus. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības piedalīties šajā procesā.

28. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz atlīdzību, tostarp restitūciju, vai, ja tas nav iespējams, uz taisnīgu un godīgu kompensāciju par zemēm, teritorijām un resursiem, tostarp tiem, kas tradicionāli tiem piederējuši vai ko tie apdzīvojuši vai izmantojuši, un kas ir konfiscēti, atņēmti, okupēti, izmantoti vai bojāti bez šo iedzīvotāju brīvprātīgas, iepriekšējas un informētas piekrišanas.

2. Ja vien ar attiecīgajiem iedzīvotājiem nav panākta cita brīvprātīga vienošanās, kompensācija tiek nodrošināta līdzvērtīgas kvalitātes, lieluma un juridiskā statusa zemes, teritorijas vai resursu veidā vai tiek izmaksāta naudā, vai tiek sniegta cita atbilstoša atlīdzība.

29. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz savu zemju, teritoriju un resursu vides un ražošanas jaudas saglabāšanu un aizsardzību. Valstis izveido un īsteno palīdzības programmas pamatiedzīvotājiem šādas saglabāšanas un aizsardzības nodrošināšanai bez jebkādas diskriminācijas.

2. Valstis veic efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu, ka pamatiedzīvotāju zemēs vai teritorijās netiek uzglabāti vai apglabāti bīstami materiāli bez šo pamatiedzīvotāju brīvprātīgas, iepriekšējas un informētas piekrišanas.

3. Valstis turklāt veic efektīvus pasākumus, lai vajadzības gadījumā nodrošinātu, ka tiek pienācīgi īstenotas programmas pamatiedzīvotāju veselības stāvokļa uzraudzīšanai, saglabāšanai un atjaunošanai, ko izstrādājuši un īsteno pamatiedzīvotāji, kuru veselības stāvokli ietekmējuši šie bīstamie materiāli.

30. pants

1. Pamatiedzīvotāju zemēs vai teritorijās nenotiek militārā darbība, izņemot gadījumus, kad to attaisno sabiedrības intereses vai par to panākta brīvprātīga vienošanās ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem, vai šie pamatiedzīvotāji ir to lūguši.

2. Pirms pamatiedzīvotāju zemju vai teritoriju izmantošanas militāro darbību veikšanai valstis reāli apspriežas ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem, izmantojot atbilstošas procedūras un to pārstāvniecības iestādes.

31. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības saglabāt, vadīt, aizsargāt un attīstīt savu kultūras mantojumu, tradicionālās zināšanas un tradicionālās kultūras izpausmes, kā arī savas zinātnes, tehnoloģiju

un kultūru izpausmes, tostarp cilvēku un ģenētiskos resursus, sēklas, zāles, zināšanas par dažādu augu un dzīvnieku īpašībām, mutvārdu tradīcijas, literatūras sacerējumus, rakstu zīmes, sporta veidus un tradicionālās spēles, kā arī vizuālo mākslu un tēlotājmākslu. Tiem ir arī tiesības saglabāt, vadīt, aizsargāt un attīstīt savu intelektuālo īpašumu, kura pamatā ir šāds kultūras mantojums, tradicionālās zināšanas un tradicionālās kultūras izpausmes.

2. Kopā ar pamatiedzīvotājiem valstis veic efektīvus pasākumus, lai atzītu šīs tiesības un aizsargātu to īstenošanu.

32. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības noteikt un izstrādāt prioritātes un stratēģijas savu zemju vai teritoriju un citu resursu attīstīšanai vai izmantošanai.

2. Valstis apspriežas un labā ticībā sadarbojas ar attiecīgajiem pamatiedzīvotājiem ar to pārstāvniecības iestāžu starpniecību, lai saņemtu šo iedzīvotāju brīvprātīgu un informētu piekrišanu pirms jebkura tāda projekta apstiprināšanas, kas skar šo iedzīvotāju zemes vai teritorijas un citus resursus, jo īpaši saistībā ar minerālu, ūdens vai citu resursu apstrādi vai izmantošanu.

3. Valstis nodrošina efektīvus mehānismus, lai taisnīgi un godīgi kompensētu šādas darbības, un veic atbilstošus pasākumus, lai mazinātu negatīvo ietekmi uz vidi, uz saimniecisko, sociālo, kultūras vai garīgo jomu.

33. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības pašiem noteikt savu identitāti vai piederību saskaņā ar savām paražām un tradīcijām. Tas neierobežo neviena pamatiedzīvotāja tiesības iegūt tās valsts pilsonību, kurā viņš dzīvo.

2. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības noteikt savu iekārtu un būt par dalībniekiem savās institūcijās saskaņā ar savām procedūrām.

34. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības veicināt, attīstīt un saglabāt savas institucionālās iekārtas un savas atšķirīgās paražas, garīgumu, tradīcijas, procedūras un prakses, un – gadījumos, kad tādas pastāv, – tiesu sistēmas vai muitas iestādes saskaņā ar starptautiskajiem standartiem cilvēktiesību jomā.

35. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības noteikt tiem piederošo personu pienākumus attiecībā pret savām kopienām. Pamatiedzīvotājiem un jo īpaši tiem, kas apdzīvo vairāku valstu teritorijas, ir tiesības uzturēt un attīstīt kontaktus, attiecības un sadarbību, tostarp veikt kopīgas darbības garīgiem, kultūras, politiskiem, saimnieciskiem un sociāliem mērķiem gan pašiem savā starpā, gan ar iedzīvotājiem citās valstīs.

2. Valstis, apspriežoties un sadarbojoties ar pamatiedzīvotājiem, veic efektīvus pasākumus, lai atvieglotu šo tiesību izmantošanu un nodrošinātu to īstenošanu.

37. pants

1. Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz to līgumu, nolīgumu un citu konstruktīvu dokumentu atzīšanu, ievērošanu un izpildi, kas noslēgti ar valstīm vai to saistību pārņēmējiem, un tiesības uz to, lai valstis cienītu un ievērotu šos līgumus, nolīgumus un citus konstruktīvos dokumentus.

2. Šīs deklarācijas noteikumi nav interpretējami tā, lai mazinātu vai liegtu pamatiedzīvotājiem tiesības, kas noteiktas šajos līgumos, nolīgumos un citos konstruktīvajos dokumentos.

38. pants

Valstis, apspriežoties un sadarbojoties ar pamatiedzīvotājiem, veic atbilstošus pasākumus, tostarp likumdošanas jomā, lai sasniegtu šīs deklarācijas mērķus.

39. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības saņemt finansiālu un tehnisku palīdzību gan no valsts, gan starptautiskas sadarbības veidā, lai izmantotu šajā deklarācijā paredzētās tiesības.

40. pants

Pamatiedzīvotājiem ir tiesības uz to, lai, īstenojot taisnīgas un godīgas procedūras, tiktu pieņemts ātrs lēmums ar mērķi izšķirt strīdus un domstarpības ar valstīm vai citām pusēm, kā arī tiesības uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem individuālo un kolektīvo tiesību pārkāpuma gadījumā. Šādu lēmumu pieņemot, pienācīgi ņem vērā gan attiecīgo pamatiedzīvotāju paražas, tradīcijas, noteikumus un tiesību sistēmu, gan starptautiskās cilvēktiesības.

41. pants

Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas un citu starpvaldību organizāciju struktūras un specializētās aģentūras veicina šīs deklarācijas noteikumu pilnīgu īstenošanu, *inter alia* izmantojot finansiālo sadarbību un tehnisko palīdzību. Tiek noteikti veidi un līdzekļi, kā nodrošināt pamatiedzīvotāju līdzdalību to jautājumu risināšanā, kas skar šos iedzīvotājus.

42. pants

Apvienoto Nāciju Organizācija, tostarp Pastāvīgais forums pamatiedzīvotāju lietās un specializētās aģentūras arī valstu līmenī, kā arī valstis veicina šīs deklarācijas noteikumu respektēšanu un pilnīgu piemērošanu un kontrolē tās efektivitāti.

43. pants

Šajā deklarācijā atzītās tiesības ir minimālās prasības, kas jāizpilda, lai nodrošinātu pasaules pamatiedzīvotāju izdzīvošanu, cieņu un labklājību.

44. pants

Visas šajā deklarācijā atzītās tiesības un brīvības tiek vienādā mērā garantētas gan vīriešu, gan sieviešu dzimuma pamatiedzīvotājiem.

45. pants

Šīs deklarācijas noteikumi nav interpretējami kā tādi, kas ierobežo vai liedz pamatiedzīvotājiem tiesības, kas tiem ir pašlaik vai ko tie var iegūt nākotnē.

46. pants

1. Šīs deklarācijas noteikumi nav interpretējami kā tādi, kas ļauj kādai valstij, cilvēkiem vai cilvēku grupai tiesības veikt darbības, kuras ir pretrunā Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartai, vai iztulkojami kā tādi, kas atļauj vai mudina veikt kādu darbību, kuras rezultātā pilnībā vai daļēji tiktu grauta vai mazināta suverēnu un neatkarīgu valstu teritoriālā integritāte un politiskā vienotība.

2. Īstenojot šajā deklarācijā noteiktās tiesības, tiek ievērotas cilvēktiesības un pamatbrīvības. Šajā deklarācijā paredzēto tiesību īstenošanai nosaka tikai tādus ierobežojumus, kādi paredzēti tiesību aktos un ir saskaņā ar starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā. Jebkuri šādi ierobežojumi ir bez diskriminācijas un ir absolūti nepieciešami vienīgi tālab, lai nodrošinātu citu personu tiesību un brīvību pienācīgu atzīšanu un lai apmierinātu demokrātiskas sabiedrības taisnīgas un neatliekamas vajadzības.

3. Šajā deklarācijā paredzētos noteikumus interpretē saskaņā ar tiesiskuma, demokrātijas, cilvēktiesību, līdztiesības, diskriminācijas aizlieguma, labas pārvaldības un labas ticības principu.